

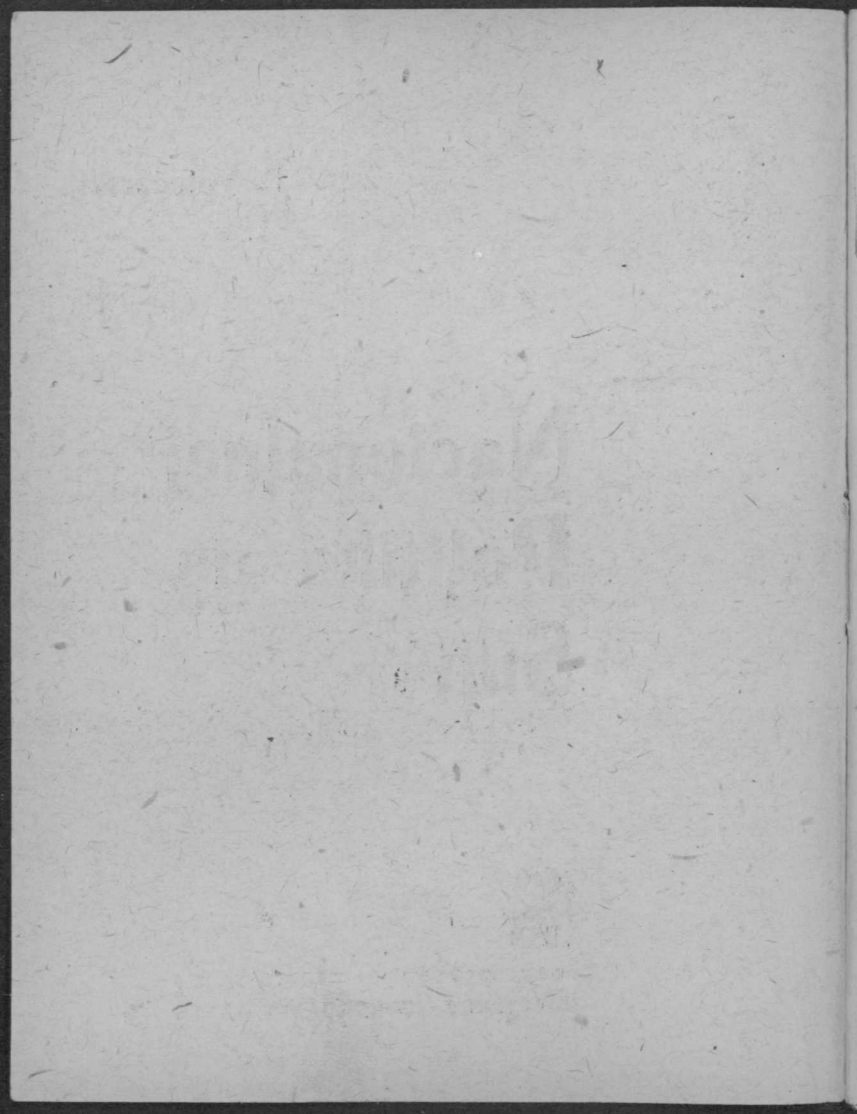
~~1129-8~~
~~07~~

P. Volodarskij

Nacionalnej
Politika da
Sud

государственное издательство
советское законодательство

~~129-8~~
~~97.~~

Коми-3

1-240

P. Volodarskij

Nacionalnəj poliťika da sud

Г.П.Б. в Лнгр.

Ц. 1934 г.

Акт № 73

19 33

Gosudarstvennəj Izdatelstvo
Səvetskəj zakonodatelstvo

IZDAŤELSTVOŠAN

Volodarskij jortlən tajə niġaəb gizəma una ŝikas ŝorŋia uzalbŝ jəz ləddəbŝbŝjaslŝ. Tajə niġaəb oz puktŝ aslŝ mogən zoŋnas da ġəġər-bok viŝtavnŝ tajə tēma kuza, a puktə siġə aslŝ mogən səvet vlaš nacionalnəj poliŝtika poduv-jasən da proletarskəj sud poduvpanasa mog-jasən tədmədəm. Niġaəb vuzədənb mukəd kbv-jas vlə — mordovskəj, marijskəj da s. v. Tajə niġa ŝetə mŝjkəbzda inŝeres i roĉ ləddəbŝbŝslŝ, ŝpənda izdaŝelstvo lezə siġəs i roĉ kbv vlŝn eəe.

Izdaŝelstvo ŝədcə ləddəbŝbŝjas dinə ġiznb tajə niġa jlbŝ otzəv „Səvetskəj Zakonodaŝ.“ ġos. niġa lezaninə, redakcionnəj jukədə taeəm adres ŝerŝi: Moskva, Krasnaja ploŝead, zdanije CIK SSSR (B. GUM), pom. № 28.

jasə pərtń. Samoderzavijəľ panьd stav nacionalnořtsa uzalьř jəz revolucionnəj ətuvjalunьř da vokařəmbьř poləmla, carskəj pravitelstvo vьdřama tujtəm nognas lokədlis najəəs məda mədńbьř vьlə, ləřədlis najə kostьń ńeravenstvo da ləga oləm, medtьkə kьzikə jansədńbьř najəəs-a, uzalьř jəzľř, aslanьř uvtьrtьřjasľ voça nuədan ətuvja frontsə ličədnь. Torja-ńin pařkьda ispolzujtčьlis religija duxovnəj padmədantor pьddi, vojtr massajasľř klassəvəj vezərsə ńьzmədan sredstvo pьddi. Roč nacionalnořtsa jəzədřьlis kьz ьzdalьř da tьrpravaa nacionalnořtsa. Zvьlvьlas-zə ьzđalishń səmbьń kapitalistjas da pomeseikjas, əd gosudarstvennəj vlaštd najə kьgьmbьń vəli. Roč rabočəjlən-zə da kreřtaninlən carizm đьrjiđ tьr pravađ ńekor ez i vəvli. Carizm najəəs uvtьrtə vəli čiz-zə, kьz mukəd nacionalnořtsa uzalьř jəzəs. Najələn ńekueəm poduv ez vəv nacionalnořtsa kostsa zьčitəm, ləgaləm vьlə, ńekueəm pomka ez vəv məda mədəs řinmən adzьtəm vьlə, məda məd vьlə ńozəsa řinmən, vukьsa vizədəm vьlə. Najə zьčitlisń səmbьń burzuazija vlijanə ulьń, kodi zev mudera ьlədlis najəəs, jona vərəkoləmsə, pemydlunřə najəľř ispolzujtəmən.

No nakostьń vek-zə vəli ьzđ jansaləm. Uvtьrtəm nacionalnořtsjassa uzalьř jəz massajas vьvti munə vəli klassəvəj uvtьrtəmkəd əteəe i nacionalnəj uvtьrtəm. Roč rabočəjjas da kre-

štana vozza pəraə uvtərtəm nacionalnoštjassa uzalš jəzkəd ətlaaštītəmən zajmitavlisnʹ privilegirovannəj položenə, pəzujtčəvlisnʹ kueəmšurə preimušeestvojasən da pravajasən, kodjasə vəli lisitəmaəš tajə nacionalnoštjassa uzalš jəz. Rabočəjjas da kreštana piš roč saldatjas ašnəzə zə najəəs uvtərtəšjas əktəm kuza nemdumajttəg munlisnʹ vʹl stranajas zavojutnʹ roč burzuazijalʹ, mʹrdqdnʹ setčansa jəz ləš mujassə, zuglənʹ nalš olaninjassə, pʹsjədnʹ kvətəm peməsjassə, oləmnəzə puš-paš vəčnʹ, gravitnʹ, vijavnʹ najə klassšs-zə aššnəzə vokjassə.

50 voəš dʹrʹzʹbk kʹššisnʹ carskəj vojnasjas Kavkaz pəkəritəm ponda, Srednəj Azijaəs da mukəd nacionalnəj okrajinasəs Roššijalʹ kolonijaə pertəmla. Una million roč saldatjas da tuzemecjas vəli viəma roč burzuazijalʹ jəz mu sapʹstnʹ piškədcəmjas vəzna. Venəm stranajasəš kapitalistjas da pomeeikjas voštavlisnʹ dontəm-donən xlopok, ris, skət, vurun, kučika sʹrjo, dontəm rabočəj vʹn — setčəssa oləšjasəs, voštəlisnʹ sen proməslennəj təvarjas inalan nemjərsittəm (neograničennəj) rʹnok i nazəvitavlisnʹ millionjasən varəšjas.

Carizmlən polītikaəz vəli nəsta i sʹbn, mēdm venəm paškədinjassə ovmədšədnʹ roč kreštana da kazačestvo pəvsəš petəm kulackəj elementjasən, kodjas vəlīnʹ jon, nađeznəj burpʹkədən samodərzavijəlʹ. Setčə munəšjaslʹ šə-

təm vələ mьrdqalisnь uzalьš jəzльš medbur mujas-
sə, a ašnьsə najəəs vətlavlisnь ьlinjasə, kəzajstvo
nupь tujtəm kuļigajasə. Tacəm poliťika vəsnaьd
zьn narodnoštjas vəli voədəmaəš ьrəm ьjə.

Setçassa olьšjasən veškədlisnь roç çinovnik-
jas, car namestnikjas. Nalь vəli šetəma ьvvti ьzьd
vlast i najə ləšədlisnь seni as pəradokjas, pərt-
lisnь oləmə uvtьrtan šəkьd rezim. A uvtьrtəm
vələ porašnь murtsa kəsjəmьš, prikazль podçi-
nitčьtəməš livə ləšədəm „pəradokjasьš“ petəmla
(vuzəmla) tatçəs olьšəs vitčьšə vəli çorьd ras-
prava carskəj sud ьльn, kodi vek vəli nađej-
nəj ərudijəən klassəvəj mьrdaləmlь.

Šəkьd vəli ovnь uzalьš jəzль carskəj Roš-
šijaьn. Nacionalnəj uvtьrtəməš aslas stav šək-
tanas vodlis raboçəjjas da kreštana mьsku vələ.
Navlə vəli vodə kьkpəvsa uvtьrtəm — klas-
səvəj da nacionalnəj. Mestavьvsa burzuazija —
vajjas, manapjas (kulakjas), pop-dak, da roç
burzuazija ləšavlisnь, ьur səglasən ovlisnь məda
mədnьskəd. Carizmlь najə mьntənь vəli içəťik
šetəg (dan), a ašnьs sijəs una pəv ьzdədəmən
səvtlisnь uzalьš jəz pəlpomjas vələ, nemzalit-
təg partitlisnь najəəs i, roç „naçalstvoly“ kes-
jašnь piškədcəmən, eaktьvlisnь uzalьš jəzль kьv-
zьnь carizmlьš. Carskəj pravitelstvo aslador-
šaņs nacionalnəj burzuazijalь šetlis otsəg vojtyr
massajasən vəçəm buntjas da kьpədcəmjas ku-
sədəm vələ. 1868-əd voьn-na nəsta vojtyrən

vermьlisnъ sen sьmьn ozьrjas (vajjas, manarjas, pop-dak), a uzalъs jьz kollis velədčьtəmən, sar pemьdən. Najələn vəlī sьmьn ətik velədčənin — mečet, vələdъşən — mulla, a ɲigaən — „vezədəm“ koran. Təəm torjas otsəgən burzuzija nəsta jonъka çorzədlis as kipodulьn najəəs kutəm, vaz kərtaləmjassə nəsta jonъka zelədavlis, jogəştis najəlъs vezərnъsə vьdşama ɲemavutəm torjə eskəmən, mьvkьdunъsə rəmdədlis religioznəj pagədantorjən.

Torja-ɲin şəkьd da lok vəlī polozenɲəъs asьvvьvsa ɲvьvavajaslən. Najə vəlīnъ tьrvьjə ravьɲajasən; ovlisnъ najə jərtčəmən, prava ɲekueəm ez vəv, veşig posɲd kerkarьekəssa deləjasьn. Stav oləmnъs najalən vəlī verəs, vaɲ livə vok kəsjəm sajьn: kəsjə — vuzala, kəsjə — ɲəva, koznala livə, kьz pьs zeɲdəsьs kьəm gaçəs, kəsjə — əsepekala, nemьd kezlə janəda jəz vozьn livə. I stavsə tajəs vezədə vəlī musulmanskəj religija — islam, vьnşədə sariat — gizəda prava musulmanjaslən, vizə adat — neməvəjşə olasnoglən vьn.

Carskəj pravitelstvo mьjverməmsъs otsavlis ɲvьvavajasəs torədнь, medьm jonmədnъ da kokɲədnъ asşьs ьzьdaləmsə vojtyr vьlьn. Təəm vəlī nacionalnəj poliṭikaъs carizmlən.

Tajə poliṭikalъ ranьd, nacionalnəj uvtyrtəmlъ da ɲəravenstvoъ voça, kapitalistjas da pome-seikjas klassəvəj ьzьdaləm vьlьn paɲşəm stav

carskəj strojľ panьd, nulisnь zbyľ revolucionnəj tьs səmyň bolševikjas Lenin jort jurnuədəmə ulьn.

Ravočəj klasslən nač ətik revolucionnəj partija proletarskəj revolucijaəz jona vojdar-na nəsta suvtədlis nacijajas samoopredelennə lozung i vizədis sьvylə kьz proletarskəj revolucija da proletariat diktatura jьľš ətuvja vopros jukən vylə.

Bolševikjaslən partija sadmədlis stav nacionalnoštsa vojtyrjasəs Rossijaьš, kotьrtlis najəəs, čuksavlis da kьpədlis proletariat nьrnuədəmə ulьn tьs vylə nacionalnəj da klassəvəj mezdyšəm kuza, mezdlun vəsna da assərja oləmlun vəsna (nezavišimošt).

Rošsijasa nacionalnəj okrajinajasьn uzalьš jəzlən kьpədcəmjjas, vuntjas da sьzəmjjas ez vəvňь soč petkədcəmjjasən. Najə loavlisňь nəsəadnə ьzьd nacionalnəj uvtyrtəm ponda da vəvlinь vek mezdədčan dvizenəjasən. Torja-nin jona paškali tajə dvizenəjəš imperiališticeskəj vojna pomə da Fevraľsa revolucija dьrji.

Samoderzavijə putkьltəm vəgьn 1917 voьn Rošsijaьn vlašť vuzis caršan burzuazija kiə. Vremennəj pravitelstvo, kьz i kolə vəli vidčьsňь, pervojja lunšanьs-zə petkədlis əšə kontrrevolucionnəjən. Sijə pondis vozə nuədňь carizmlьš vaz politikasə. Vojna vek munə, pom oz tьdav. Mədarə, kəť eškə jəz korə vəli mir, naň da mezdlun, resitəma vəli nunь vojnasə „pobedaəz“.

Jəzlən oləmlunəş pəşti ez vezşə. Ez vezşə i nacionalnəj polițika. Vremennəj pravitelstvo primitlis stav merajas, medəm ƚe leznə „nacionalnəj“ gosudarstvojas ləşədne roşşijasa nacionalnəj kułigajasn da tırvəjəna kutnə Roşşijašn nacionalnoştsa uzaləş jəz vlyn velikođerzavnəj vşdaləm. Fevrałskəj revolucija tazikənəş carizmən nuəm nacionalnəj polițikaə ƚekuəm vezəm ez vaj. Nacijajasəs uvtırtəm kołi vaz moz i vaz moz-zə aslas şəktanəs pondis liçkynə uzaləş jəz kosjasə.

Mezdədcəm

Nacijajas uvtırtəmtə vuznas ƚeəstis səmyn proletarskəj revolucija 1917 vo oktavrə proletariat diktatura ləşədəmən. „Oktavrşa revolucija, vaz çepjas orjədləmən da veluna vunədəm jəzəs da narodnoştjasəs scena vly petkədəmən, şetis nalə vly oləm da vly kəpaləm-paşkaləm“ (Stalın).

Revolucija vərən sek-zə ƚedır-məşti səvet vlaš vbrədıs carizm dırşa nacionalnəjjərsitəjasəs da privilegijajasəs, ləşədıs ravenstvo stav Roşşijasa jəzly, şetis nalə prava asvəlaa samoopredelitçynə torjədcətəz da assərja gosudarstvojas ləşədəməz veşig. Nacionalnəj okrajipajassa raboçəjjas da kreştana, Roşşijasa proletiatkəd kotırtçəmən, bolsevıkjəs partija veşkədləm uln, uşkədcısne çorbd tşə nacionalnəj burzuazijalə panəđ da venisnə pajəəs.

Partijalēn da sǎvet vlaštlēn leninskāj nacionalnāj poliŭtikaes pondis sǎvtyrjēn olēmā pǎrtšynb da zvyčmьnь. Voštama loi nacijajas qelējas kuza torja narkomat Stalin jort nъreikalēm ulьn. Stalin jort bolševistskāj jurnuādēm ulьn artmādēmaēs loinь da olēinā pǎrtēmaēs medvozza revolucionnāj dekretjas nacionalnāj vopros kuza, kodjas **puktisnь zavoditčēm** vaz carskāj Rošsijasa jēzjas kьpalēm-paškālēmль. Kommuništiceskāj partijalēn roльs tajē voprosad vьvti ьзд. Partija puktis ьзд vņimanņē da una tēzdyšēm Rošsijasa vozzyk uvtьrtēm jēzjassa sociališticeskāj nogsa kьpalēm-paškālēmль. „Әni, kor pomeseikjas da-burzuazija loinь sьbьtēmaēs-ņin,—sušē partijnēj X sjezd-vьvsa suēmьn,—da kor lēšādēma-ņin loi sǎvet vlašt, partijalēn mogьs sььn, medьm ņeročjēz pǎvssa uzalьš vojtyr massalь otsavnь, vətādнь vozē munēm sǎrsa Rošsijaēs, otsavnь nalь:

a) kьpǎdnь-paškǎdnь da jonmǎdnь as ordanьs sǎvetskāj gosudarstvennošt tajē vojtyrjas nacija olasnogsa uslovijējasль lēšalan formajāsən;

b) kьpǎdnь-paškǎdnь da jonmǎdnь as ordanьs askьvvьльn munan sud, as kьv vьльn admini-stratiivnēj uz nuādēm, ovmās da vlašt organjasən uz askьvvьльn nuādēm, garalēm učrezdenņējasē puktavnь setčēssa jēzēs, kodjas tādēnь

mestavьvsa olьšjaslьš pšixologijasə da olas-
nogsə;

c) kьpədnь-paškədnь asordanь pressa, skola,
teatr, klubnəj dēlə da ətuvjən suəmən kulturno-
prošvetitelnəj učrezdenņəjas as kьv vьln;

d) voštнь da kьpədnь-paškədnь kursjas da
skolajas, kьz obseobrazovatelņəjas, ciz i profes-
sionalno-texničeskəjas, askьvvьln (medper-
voj kirgizjaslь, baskirjaslь, turkmenjaslь, uzbek-
jaslь, tadzikjaslь, azerbajdzanjaslь, tataralь,
dagestaņecjaslь), medьm ədjənзьk gətəvitnь
mestavьvsa uzalьš jəzьš kvalificirovannəj rabo-
čej kadrjas da ədjənзьka ləšədnь vьd pələs
uzən veškədləm vьlə, səvetskəj partijnəj uzalьš-
jasəs“.

Oktabrskəj revolucija lunšaņ kolі 15 vo.
Tajə kad čəznas leņinskəj nacionalnəj polițika
veškьda velədəm poduvpanas vьln da partija
generalnəj viz čorьda oləmə pərtəm poduv-
vьln perjəma: nacrespublikajasьn da oblaštjasьn
vəvlьtəma vьdməm ekonomika vokšaņ da vьvti
ədjəna kьpaləm kultura vokšaņ. Koləm vizmu-
ovinəssa okrajinasьš najə pərtšənь vozьnmunьš
industrialno-agrarnəj rajonjasə, jona kьpaləm-
paškələm promьšlennoštən, kodi suvtədəma
medša vьl texničeskəj doštizenņəjas poduv-
vьln. Vьd nacrespublikaьn da oblaštьn, vьrlь-
təm prirodnəj ozьrlun poduvvьln, kodi vozзьk
dēlə vьlə ez munьl nekueəma, ьзьd ədjasən

кьралә-паşкалә меставьвса промьсленнош, вьдмәнь фабрикjas, заводjas, сaxтаjas, сьмьртнә vermьтәм паşкәд инjasьн вәчәнь кәрттуjjас.

Тьртмәна лә индьнә Kazakstan вьлә, саризм дьрji әтик медша jона вәгә коләм визмуовмәса rajон вьлә, кодi әни пәртсә возьнмуньс industrialнәj krajә, кәни соjузнәj значәннәә una промьсленнәj гигантjas (Karaganda, Rider, Altajскәj завод, Kazpolimetall да с. в.). Jона кьралә-паşкалә i кокнi индустриja стрәитәлство. Стрәитчәнә xлорчатовумазнәj фабрикjas, сакар заводjas, jaj комбинатjas да с. в.

Тажә вокшаң Kazakstan оз петкәдчә ислучәннән. Јакутijaьн, напpимер, вәрja кујим во чәзьн стрәитәма 15 вьл промьсленнәj предпrijатijә: кирпиç, куçик, вәрпiлитан заводjas, изсом сaxтаjas, кьралә-паşкалә зарнi промьсленнош да с. в.

Вьдмә промьсленнош i Kirgizijaьн, Мордовскәj областьн, Baskirijaьн, Tatarijaьн, Коми областьн да мукәд наcреспубликаjasьн да областjasьн. Una das да шо шурс узальс jәз кәреннәj националноштjas пiьс кьскьсшәнә проиzводствоә, çузәнә националнәj равоçәj кадрjas, вьдмә националнәj пролетариат.

Сьртсә ишпexjas перjәма сиз-зә i социализм ногән визму овмәс ләшәдәмьн. Kolkozнәj стрәитәлство узькса националнәj rajонjasьн муnә сәвет соjуз сәркәддәм коллективизациja везтасән.

Gəl da sərkoqdem kreştana kəzvən massa kotırtçəma-nin kolhozjasə. Tajə kotırtçəməbdlən tədçanlunəş avu səməş ovməş vokşan: sələn resajuseəj tədçanlunəş una şikas nacionalnoştəsa uzaləş jəz vokaşəm da klassəvəj ətuvjalun jonmədəm dələən.

„Çastnəj sobstvennoşt-kə da kapital nəiz-beznəja (vıfloana) jansədənəş jəzəs, ызjədənəş nacijajas kostən munanləgaləm, ləşavtəma oləm da jonmədənəş nacionalnəj uvtırtəm, to ətuvja sobstvennoşt da uz səmənda-zə vıt matəşşədənəş vojtırəs məda-məd dinas, orədənəş (подрыбают) nacijajas kostsa ləşavtəm oləm da vırədənəş nacijajasəs uvtırtəm“ (VKP(В) X sjezd rezolu-cijaşş nacionalnəj vopros jələş Staşin jort dok-lad kuza).

Voşş-voə sodə vizmu ovməş ulə təxniçeskəj poduv şujəm. 1931 vovn-kə RSFSR-sa şizim nacrespublikaən da oblaştən vəli 145 masino-traktornəj stancija, to 1932 vovn kus əti Kazak-stanən em 170 MTS-nin. Nəkəməş nacijajaslən koçujtan oləm vezşə pıroləmən, a səsajən em (sişə imejitə) zev ызd xozajstvenno-politiçeskəj da kulturnəj znaçenə.

Nacrespublikajasən da oblaştjasən kulturnəj strəitelstvo dələən perjəma gırləş uspexjas. 1931 vovn kək million gəgər asşonja uzaləş jəz vıradisnəş asşənəş nəgramotnoşt. 1932 vovn koləm vojtırjas pıən nəgramotnoşt pəşti zo-

nas vyrādama loi. Tajā bokšan zev ызьд roļ
vorsə vərə koləm vojtrjaslš gizədnšə (pišmen-
noštšə) laņinskəj alfavit vylə vuzədəm, kodi
voštə najə vozьn paškьd tuj „pьekəsnas pro-
letarskəj da formanas nacionalnəj“ kulturaen-
ovladejtəm vylə.

Ыд nacionalnəj rajonьn oləmə pьrtəma җe-
ladəs 8-šan 12 arəsəз ыдənlь medvozza velə-
dəm. Velədəm munə aslanьs, ыд nacionalnostsa
kьvvьln, stavьs—70 pələs kьvvьln. Em
una nacionalnəj izdatelstvo. Ličeratura petə
tajə stav jəz kьvvьln.

Jona paškali klubnəj straičelstvo. 1928 voьn,
naprimer, stav 8ər Azijaьn ыд vьln vəli səmn
22 klub, a 1932 voьn vəli-ņin 325 klub, 520
biblioteka, 2560 gərd pələs.

Tajə doštizenņəjas poduvьln munə vərə
koləm vojtrjaslən vəvlətəma kulturnəja ыд-
məm. Vazən carizmən uvьrtəm uzalьs jəz
millionnəj massajas əni sadmədčənlь neməvəjša
remьdlunьs da pezaoləmnьs, kьskьšənlь obseest-
venno-političeskəj oləmə, pərtšənlь ызьд socia-
lišticeskəj straičelstvo nuigən vezəra otsašьs-
jasə.

Nacionalnəj narodnəj massajassa ыдməm
obseestvenno-političeskəj aktivnošt medzirdalan
petkədčasen loə obseestvennəj uzə asьvvьvsa
пьvбавajasəs paškьda kьskəm, kodjas vozza
pəraə vəlinь torja-ņin vərə koləmaəs, dorvьv

ņegramotņejāš, kodjaslān vezērnāš torja-ņin jona pemdādēma vāli vādšama ņemavutēmtorjē eskāmjasēn da religioznēj pagēdantorjēn.

Sāvetskēj ASVVVVSa nacionālņej rajonjasēn 1931 vobn vērjšan kampāņņē munigēn kus šēlsāvet predšedatēljasē vērjēma vāli 1500 ASVVVVSa pŃvbaava.

Uzbeķistanēn respubliķanskēj masstava jurnuēdan izvylē šujēma (vādvīņitēma) 18 pŃvbaavaēs kārēnnēj nacionālņoštēs. Na piš ētikēs vērjēmaēs CIK predšedatēl vezēsē. Kazakstanēn ēti narkom da Verhovņej sud predšedatēl—vādvizenka - pŃvbaavaas. Baskirijaēn respubliķanskēj masstava pŃņņūēdan izvylēn 12 pŃvbaava. Najē pŃekēs ētik—narkom, vitēn—narkomat kollegija slēnjas.

Stav tajē perjēmtorjasēd vermanaēs loisnē šēmēn proletariat diktatura dārji, partijalēs ģenerālņej vizsē da leņinskēj nacionālņej poliģikaēs olēmē ģorēda pārtēmēn, veškdvŃvsa da da „sujgavŃvsa“ oportuņizmlē da sēkēd miritčēsjaslē paņēd, vāddērzavaa soviņizmlē kēs medēsēd opasnoštē nacionālņej voprosēn da mestavŃvsa nacionālizmlē vādnogsa petkēdčēmjas paņēd voļsevistskēj miritčētēm tēs nūēdēmēn. Tajē perjēmtorjasēd, kodjas určitēnē šēmēn vozēs kvtērtēm jēzlēš vāēd kŃptēn-paškavnē zavoditēm, kutasnē murtavtēma sodnē i mēd pjaģiletka čēz.

Səvet stranaən 15 vo çəzən munəm tuj—med-
bur mьtçəd sььп, mьj „boļsevistskəj nacional-
nəj polițika em naçəti vernəj polițika“
(Stalın).

Кьзи лəşədşis proletrskəj naçionalnəj sud

Proletarskəj revolucija jььş da leņinskəj na-
cionalnəj polițika jььş şorņitig, oz poz vokə
koļнь (кьeovтнь) vopros nacrespublikasььп da
ovlaštjasььп proletarskəj sud da prokuratura lə-
şədəm da kьpalən-paşkaləm jььş, kodjaslən
(sudlən da prokuraturalən) mogjasnьs proletariat
diktatura mukəd organjaskəd əteəe dorjьнь-
vizнь. Oktabrşa revolucijalьş perjəmtorjas da
šetнь otsəg socialiştiçeskəj strəitelstvo bura mu-
nəm vьlə.

Vaz burzuaznəj sud vьrədəm mьşti, partija
da səvetskəj pravitelstvo revolucija pervojja
lunjassaņьs-zə puktьvlisнь torja vņimanņə naci-
onalnəj rajonjasььп proletarskəj sud da mukəd
səvet justicija organjas ləşədəmlь. Partijalən
X sjezd-na nəsta indьvlis nacionalnəj rajonjassa
uzalьş jəzль „as ordanьs askьvvььп munan
sud kьrədəm-paşkədəm da jonmədəm vьlə“ —
otsəg šetнь kolanlunvьlə. Səvetjas tajə direkti-
vatə ətьrьsjən pərtlisнь oləmə nacionalnəj ra-
jonjasььп sudəvnəj uçastokjas leşədəmən, nacio-
nalnəj uzalьş jəz massajasəs sud uzə kьskəmən,
sud nuan uzvьlə kvalificirovannəj nacionalnəj

kadrjas daštəmən, askvjas vblə sud nuədəm vuzədəmən da s. v.

1932 vo zavoditčig RSFSR 12 nacrespublikaŋn da avtonomijaa oblaštyn ləšədəma vəlī 1485 mestavvsa justīcija organ, sʙ lʙdʙn 593 suđevnəj učasok, 360 karvvvsa da rajonsa prokuratura, 393 šledstvijə nuan učasok da 139 sud ispolnitel kamera. Tajə justīcija uvtassa organjasas kʙzvʙn uzalʙšs tajə mestavvsa olʙjasʙs. 1931 voʙn justīcijaʙn vʙd šo mestavvsa uzalʙš pivš 90-ʙs vəlīnʙ nacionaljas, a 1928 voʙn-na najə vəlīnʙ sətmʙn təkətə unzʙkənəš zʙn doršʙs. Uvtasa justīcija organjaslən deloproizvodstvo da sudnuədəm vuzədəma nacionalnəj kʙvjas vblə sərkođdema voštəmən 50—55 prəcent vblə. Stavʙs tajə, tədəmʙš, gʙrʙš verməmjas. No vozə una tor-na kovzas vəčnʙ nacionalnəj rajonjasʙn justīcija organjas da apparatjas vozə-vblə korenizirujtəm kuza.

Nacionalnəj kadrjas ləšədəm da burmədəm kuza (kačestvennəj) vʙlʙš ləšədəm pərtšə oblaštuvsa da respublikanskəj juridiceskəj kursjas pʙr, specialnəj səvetskəj prava institutjas pʙr, a siz-zə justīcija organjas uz vblə vozməstčʙš stanok berdsa rabočəjjasəs da medša aktīvnəj da politika vokšan səvməm kolkoznikjasəs šujəmən (vʙdvigajtəmən). Justīcija organjas uz vblə šujəm kuza vʙrlʙtəm rezervən loə narodnəj zəsedateljaslən aktīv da mukəd obseestvennošt

förmajas, kodjas kotьrtçəнь sud da prokuratura gəgər.

1931 воьн stav RSFSR-sa nacrespublikajasьн da oblaštjasьн үли 100 000 gəgər kus əti səмьн народнəј zaşedatəl. Najə pişş ңoləd jukəньс — ңьввабajas. Ətkьмьн respublikajasьн da oblaštjasьн-zə ңьввабajasьдлən ləдьс narzaşedatəljas piad jona-na ңəsta una. Naprimer, Baskirskəј ASSR-ьн вьд 100 narzaşedatəl вьлə voə 33 ңьвваба. Tajə raboçəј da kolkozsa obseestven-poštлən бирзьк jukəньс aktivнəја otsaşə sud ызьн, vezəras boštə kolan zakonjas tədəm da gətəvitə aşşə veşкьда sud nuan ызвьлə da mukəd justiciја organjas ыз nuəm вьлə.

Əni kovmas şəşša tədmavnь народнəј судьş ustrojstvosa da сьлş klassəвəј рькəссə.

Мьј sijə loə судьс da кьз sijə artməдəма

Raboçəј klassлən вьд vozđ da veləдьс Lə-ñin jort sulis, мьј səvetskəј sud em proletariatлən da medgəl krestanstvolən vlašt organ, gəla oləşjasəs gosudarstvoən bergədləm вьлə dorvьв кьскьş organ.

Tajə loə, ətikə, мьј səvetskəј sud sulalə proletarskəј gosudarstvələş da ызaləş jəzлəş iñteresjassə vizan ыз вьлən, мьј сьлən mogjasьş torjəvtəməş səvet vlašt ətuvja mogjasьş, мьј sijə em proletariat diktatura vojevəј organən da тьскаşan əruzjəən ызaləş jəz klassəвəј vragjasьş paңьд.

Mædkæ, tajə loə, mɔj sud uz verməny̆ nuny̆ səmy̆n ravoçəjjas, kolkozņikjas da stav uzaly̆š jəz.

Medvəry̆n, tajə loə, mɔj uzaly̆š jəz massajas sudy̆n uzaləmnas uçastvujtəny̆ gosudarstvoən veškədləmy̆n, əd sud nuədan uzəd em gosudarstvoən veškədləmləny̆ uz jukəny̆.

Vəd kapitališticeskəj stranəny̆ burzuazija sa-jədə jəzəš klassəvəj pɔkəssə da tilšə mɔtçədnə, vɔdçəkə sud oz zavišit gosudarstvennəj vlašty̆š da petkədcə stav vojtyrly̆, kɔz kapitalistjasly̆ da pomeseikjasly̆, siz i uzaly̆š jəz massaly̆, ətkodəny̆ (ravnəjəny̆). Zvyl̆ vɔlas-zə ņekueəm „stavləny̆ zakon da sud vozəny̆ ravenstvo“ avu daj oz i vermə loŋy̆.

Burzuaznəj gosudarstvoəny̆ ɔzədaləš klassəny̆ petkədcə burzuazija — kapitalistjas da pomeseikjas. Vlašt najə kiəny̆. Najə ašny̆s lezəny̆ asly̆ny̆s kolan zakonjas. Sɔpnda burzuaznəj gosudarstvo stav organjas, sɔ lədy̆ny̆ i sud eəe, kodi dejstvujtə sijə-zə zakonjas ņerçi, dorjəny̆-vizəny̆ səmy̆n kapitalistjasly̆š da pomeseikjasly̆š iņteresjasny̆sə da zony̆nas voštəməny̆ sijə pəradok, kodəs ləšədəmə naəny̆ asšny̆s vlaštnəsə jonmədəm kuza, uzaly̆š jəz massajas iņteresjasly̆ panədy̆. Tajə pəradokədy̆ fabrikantjasəny̆ ravoçəjjasə da pomeseikjasəny̆ medgəl kreštənaəs narçitəmjassə pərtə zakonə, dorjə-vizə çastnəj sovstvennoštəs kɔz kapitalizm pɔkədəs, poduv panasəs.

Рабоҷай да креҗтанаәс тајә пәрадоксә вузнь
җирьздта воҗҗьләмјасьҗ бурзуазнәј судьд җес-
eadнә җорьда судитә.

Италијаьн, Југославияьн, Роҗсаьн, Литваьн, Ру-
мьнјан да мукәд фасистскәј государствојасьн
емәҗ асльсҗама судјас-tribunalјас, кодјас
пәсеадатәг расправлајтҗәнъ оз сәмьн револуци-
оннәј двизеңнә актївнәја нуәдьҗјаскәд, по і
рабоҷәјјаскәд да креҗтанакәд, кодјас корәнъ
сәмьн уз да җаң, да кодјас петкәдләнъ фасист-
скәј диктатура җәкьд резимән җедоволствуйтҗәмсә.
Тајәјасьҗ најәс пукҗәдаләнъ җурмајасә, казе-
матјасә, мәдәдаләнъ катарга вьлә, җеgezәда і
голаәд әсәдаләнъ да льјләнъ „веҗкьд“ суд индәд
куза.

Медьм суд вәли ьзьдальҗ классьҗ вәласә на-
дезнәј оләмә пәртьҗән, сїјә sostавә вәрјәнъ сә-
мьн тајә-зә класса прәдставителјасәс. Carsкәј
Роҗҗияьн, напрімер, мїрәвәј суддаә пукҗәм
вьлә колә вәли лонъ му собственноҗт лївә җед-
визимәј ембур 13 җурсҗаң 15 җурс сајт donәз
кутьҗән, а әкрүзнәј судјасә суддаә пукҗәм
вьлә — нәста unzьк. Веҗиг „војтьрса“ прїҗазнәј
зәҗедатәлә пуктәм вьлә корҗә вәли 500-җаң
2000 сајт вьјәз собственноҗт карвьвјасьн, а
җїктјасьн — му вьлә собственноҗт — 10-җаң 100
деҗатїнаәз. Таеәм собственноҗт кутьҗјасән вә-
лїнъ сәмьн кулакјас да помесеикјас, а кар
вьвјасьн — капиталїстјас, тәргәвәјјас да јәз му-

kəd ozır sləjjas. Tacəm nogəm raboçəj da kreštana massajasəs, kodjaslən ez vöv korəm mında sobstvennoştəd, sudnuədan uz vılad oz völi leznı̄ i najə ez vərmyvnȳ lonı̄ ni suddajəsən, prişaznəj zaşedatəljasən-ni. Kus tajə ətik torjəs javə petkədlə, mıj burzuaznəj sud em ızbdalȳs klasslen pomeseikjaslən da kapitalistjaslən as iñteresjasnȳsə vizan-dorjan əruzjə. A əd burzuazijaıd sajmovtliş ızalȳs jəz massafş sudıdlı̄s klassəvəj pəkəssə, ıldlis najəs şorņijasən, mıj „zakon vozı̄n stavı̄s ətkodəş“, vıdıtə sud veşkədluna da s. v. Tajə kolə völi burzuazijalȳ sı̄ vılə, medım kutnȳ millionnəj massajasəs kıvzı̄şjasən, medım najə şetçisnȳ eşkə da eskisnȳ burzuaznəj sudı̄, kodi oləmə pərtə völi narıtı̄ş veşkədlı̄s klassı̄ş vələsə.

Səvetskəj gosudarstvoı̄n-zə ızbdalȳs klassən em proletariat, kodi ızalȳs kreştanstvokəd ətvıv loənȳ kıvzı̄n olı̄şjasən stranaı̄n. Səvetskəj gosudarstvoı̄ sudıdlı̄s klassəvəj pəkəstə ızalȳs jəzşıd nemla sajmovtnı̄tə. Mədarə, vıd raboçəjlȳ da kreştanı̄nı̄ şetçə, vermanlun jasnəja vezərə voştnȳ, mıj səvetskəj „sud em proletariatlən da gəlzȳk kreştanstvolən vılaşt organ“, mıj tajə sudı̄ raboçəjjası̄dlən da kreştanaı̄dlən sud. Proletarskəj sudı̄n suddajəsən da narodnəj zaşedatəljasən vermənȳ lonı̄ səmı̄n vərjı̄şan pravaən pəlzuıjtçı̄ş Səvet sojuzsə grazdanajas. Səvetskəj zakon şərți narodnəj zaşə-

dateljasľ ŧetčənľ seeəm-zə pravajas, kьz i postojannəj suddajjasľ. Sudьn uzalig, najə sijəu saməj eə veškədlənľ gosudarstvoən. Stavšə tajəs najəľ kolə tədnľ, medьm adzьnľ burzu-aznəj da proletarskəj sud kostsa vuzšən torjaləmsə, medьm vezərtəmən nuň sud uz, medьm pьdьšənzyk vezərə voštň sьľš mogjasə revolucionnəj zakonnošt vəsna nuədəmn.

Sud da revolucionnəj zakonnošt

Səvet vlaštlən zakonjas izdavajtčənľ proletarskəj gosudarstvo, rabočəj klass da uzalš jəz massa intəresjas šərti.

Boštam kəť 1932 voə avgust 7 lunə pravitelstvoən gosudartvennəj predprijatijə vьvjassa, kolhozjassa da kooperacijasa embur vizəm jьľš ləzəm zakonəs.

Mьjla tajə zakonьs vəli kolana da kueəm mog sijə asvozas puktə?

Proletarskəj revolucija vьrədiz proizvodstvo sredstvojas vьlə častnəj sobstvennoštəs da pərtis najəs ovesestvennəj (sociališticeskəj) sobstvennoštə. „Əni stav muľs, stav fabrikaľs, stav kərtujьs em səvetskəj respublika „kazna“ (Lenin).

Častnəj sobstvennošt vьrədəmkəd əteə munə i kapitališticeskəj klassjas vьrədəm, əd častnəj sobstvennošt sijə — kapitalizmlən vuzjьs, podulьs, pomka, kodi juklis, ovesestvoəs klassjas vьlə, gəljjas da ozьrjas vьlə, narťitəmjjas da

partitijas vīlā. Sēronda-ād i kapitalistiskajā
klassjasēdlān kolāsjasēd seēm atčajannēja i
vozsasēnē da zilēnē ņuzādne assēnēs olēmņēsā.

Assēnēs olān nemsā romalēs klassjas vozsasēnē
ozsēronda, mēj najē mijan dorēs vņjērazēkēs
loinē, a sēvēsna, mēj socializm vēdmē adjēnēk
nadorēs i sēkuza najē zēvzēkēs loēnē mē dorēs.
Būgē sēronda, mēj najē zēvmēnē, najē šālēm-
jasnas kēlēnē, mēj najē olēnē medvērja lunvojjas i
bēt loē mējvērēmēsēs da vēdnogēs vozsasēnē“
(Stalin).

Socialistiskēj (ovseestvennej) sovstvennošt
vēržādēm (pokuseņņā) i em najē vozsasēmēn
vēl sredstvoēn, klassēvēj tēs vēl formaēn. Najē
da nalēn agentjas gušavlēnē da ēztalēnē kol-
hozlēš muvīz vēlēš vōštēm torjassē, guēnē
skēt, zugēdalēnē traktorjas, targajtēnē embur
promēslēnnēj predprijatijējas vēlēn, gruzjas
kērttuja da vātēja transport vēlēn, sklādjasēn,
kooperatīvjāsēn da s. v. Sēvetskēj sud pēr vel-
una munēs dēlē petkēdlēnē klassēvēj vragjaslēš
izņēsā. Mēskuvāēn tērgujtan organizacijāsēn
(GUM, Gort—Gos. objedīnē. rozņīc. tovg.
da muk.) ērdē petkēdēma sēvetskēj tērgujtan
apparatē šūjsēm vaz tērgēvējjaslēš millīonjas sajt
don tēvarjas kotērtčēmēn gušasēmjas. Tajē-zē
samēj vālēma i Harkovskēj Gort-ēn. Vēl jōnā-
kod pērēs sodisnē gušasēmjas kērttujas vēlēn.
Gušasēsjas gulisnē paškēda munan tēvarjas

(kəma kəluj, paškəm da muk. tor), kodjasəs mədədəmə vəli şiktjasə, kolxozjasə. Najə guşavlisn̄ь зоң vagonjasən təvarjas; siz 1932 voə pervojja kvartal̄n guəma vəli ыstəm l̄ьd şertiьs (otpravlen̄ə) 40000-ьs un̄ьk, şaktaən 1538 tonna da s. v. Klassəvəj vragjasən guşavləmjasьs da vreditələmjasьs ыvьtkajasьs l̄ьd̄ьsən̄ь dasjas da şojas million sajtən.

Мьjla klassəvəj vragjas vərzədən̄ь burəe socialistiçeskəj (ovseestvennəj) sobstvennoştə? Sьvəsna, mьj sijə em səvetskəj strojlən podulьs. Sijəs torkəm—lə səvetskəj strojlyş poduvşə kьrədəmən. Pravitelstvo jəzədis socialistiçeskəj (ovseestvennəj) sobstvənnəštəs vezaən da vərzədtəmən, a kodi sijə vərzədəs, l̄ьd̄ьn̄ь sijəs jəzly vragən, kodly voça kolə nunь resitel̄nəj tьs.

Taponda raboçəj massajas da kolxoznikjas i eaktisn̄ь pravitelstvolyş çorьda raspravitiçьn̄ь klassəvəj vragjaskəd. Səvetskəj pravitelstvo, millionjas uzalьs jəzlyş vəlasə oləmə pərtig, lezis avgust 7 lunə zakon, kodi şetə tajə vragjasly medьzьd nakazaŋŋə—l̄ьjləm stav embursə konfiskujtəmən, a ɳevzədan gəgərtasjas dьrji—vəlalun mьrd̄əm eəavylə 10 vo kezlə, da embur konfiskujtəmən.

Ыd səvetskəj zakon em revolucionnəj zakon, kodi (zakon) as joşlador pomnas veskədəma klassəvəj vragjasly paŋьd—kulakjasly, vajjasly,

manapjasļ, maklakjasļ da vojtyr mukəđsama vragjasļ voča—vrediteljasļ da obseestvennəj (gosudarstvennəj, kolhoznej, kooperativnej) sobstvennošt targatšjasļ da gušavlšjasļ.

Obseestvennəj sobstvennošt vizəm jylš dekret kərennəja suvtədə obseestvennəj sobstvennošt jvšyd voprostə mijan stranaьn. Stalin jortən gizəm tajə dekretlən tədčan lunьs proletarskəj diktatura jonmədəm kuza da mijan sojuzьn kapitališticeskəj elementjasəs zikəz vьrədəm kuza jona ьyd. Sijə əktə mijanəs revolucionnəj vditelnošt kutnь da pəseadatəg čorьda nuьn tьs obseestvennəj embur targajtšjasļ paьnd. VKP(B) CK da CKK vərja plenum vьvsa dokladьn Stalin jort tazi určitis revolucionnəj zakonnoštļš mogsə:

„Ənija dьrša kadьn revolucionnəj zakonnoštlən poduvpanasa təzđšəməs sulalə obseestvennəj sobstveənošt vizəmn, a oz mьjьn-kə məd-torjьn.

So mьjla obseestvennəj sobstvennošt vizəm kuza tьsьs, səvet vlašt zakonjasən mijanlь šetəm stav murtədən, stav sredstvoən nuədan tujьs—em partijalən əti poduvpanasa mog“ (Stalin).

So kьz suvtədis Stalin jort revolucionnəj zakonnošt jvšyd voprostə. Obseestvennəj sobstvennošt vərzəđšjas dinə siš liberalizmlь nekueəm mesta oz vermь lonь. Obseestvennəj

sobstvennošt targajtəmьs da gušavləmьs zik kolə mьzdьnь.

„Stal'in jort indьlis, mьj burzuaznəj zakonjas-kə vəli veškədəmaəš častnəj sobstvennošt vizəm-dorjəm vьlə, to mijan zakonjas veškədəmaəš obseestvennəj sobstvennošt, kolhozsa sobstvennošt vizəm-dorjəm vьlə, kolhozjasəs ašnьsə jonmədəm vьlə. Revolucionnəj zakonnoštəs mi ispolzujtam kolhozniklьs inťeresjasse zugьsjaskəd da uzalьs kreštanaəš mьzda-lьškəd tьskašəm vьlə, no revolucionnəj zakonnošt jošlador pəmnas veškədəma kulakjaslь ranьd, kodjas, səvet vlaš zakonjas vьlə vizədtəg, pondasnь boštčьvlnь kotьrtнь aššnьs vьnjərnьsə kolhozjaslь voča nuədan tьs vьlə“ (Kaganovič).

Tajə stavьs, mьj vəli vištaləma proletarskəj gosudarstvo zakonjas jьlьs, vura tьdovtčə, mьj **revolucionnəj zakonnošt em „proletarskej diktatura jonmədəmnь, uzalьs kreštanalьs da rabočəjjaslьs inťeresjasnьsə dorjəm-vizəmьn əti vьvti jona kolan sredstvoən“** (revolucionnəj zakonnošt jьlьs pravitel'stvoən suəmьs).

So mьjla kolə revolucionnəj zakonnoštə šinvozьs lezьltəg pьr kutнь. So mьjla kolə oləmə pərtнь stəča da lič lezьltəga pravitel'stvolьs da partijalьs stav indədjassə, suəmjassə da zakonjassə. „Čirьzdta zakonəmlun, səvetskəj pəra-

dokəs təkətə murtsa torkəstəm em roz-ŋin sijə, kodəs p̄rištəm p̄r-zə ispolzujtasn̄ ızal̄s̄ jəz-lən vragjas“ (L, eŋin).

Revolucionnəj zakonnoštə torja-ŋin çor̄da kolə kutn̄ ənijad̄r̄ša kad̄n, kor k̄zv̄n̄ ızal̄s̄ kreštana kot̄rt̄cisn̄ kolhozjasə da kor pajəlb̄ pan̄d̄ suvtisn̄ aŋtisəvetskəj, oppor-tništ̄iceskəj da klassəvəja lokāl̄s̄ elementjas, kodjas vošt̄čən̄ kolhozjas da kolhoznikjas in-teresjas kuza lezəm zakonjasəs torkn̄, pəliŋtn̄, vizn̄ da gəgərt̄n̄, k̄eovtn̄ pajəəs.

Med̄m̄ burz̄ka vizəd̄n̄ s̄avet v̄last̄l̄s̄ zakonjassə oləmə p̄rtəm v̄ərb̄s̄, med̄m̄ ez v̄əv zakon̄təmlun, m̄j̄ j̄l̄s̄ višt̄avlis̄ L, eŋin jort, tav̄lə mijan̄ i ləšəd̄əma osovəj organjas—prokuratura da sud. Najə eməš̄ proletariat dik-tatura organjasən da klassəvəj vragjasəs p̄seə-datəg çor̄da lamədan əruzjəən. Tajə višt̄aləm šerti najəlb̄ šet̄č̄s̄ə poduvpanasa mog—**vəšk̄d̄ klassəvəj vragjasl̄ da najə agentjasl̄, kodjas vizəd̄čən̄ proletariat dik-tatura slavməd̄n̄ da sociališt̄iceskəj str̄it̄el̄stv̄o d̄eləlb̄ v̄red v̄əpn̄ — šet̄n̄ ədjə, resit̄l̄n̄j otpor.**

Sudlən rol̄s̄ sociališt̄iceskəj str̄it̄el̄stv̄oən

Justicija organjas voz̄n̄ sulalənb̄ ḡrb̄s̄ xozajstvenno-polit̄iceskəj mogjas. Tajə mogjas̄d̄ s̄b̄n̄əš̄, med̄m̄ fabrikjas da zavodjas v̄l̄n̄, v̄l̄ str̄it̄čaninjas̄n̄, k̄ərttuja da vatuja trans-

port vьln partijaen da pravitelestvoen pasjəm
proizvodstvennəj planjas tьrtigən ʃetnь otsəg,
otsəg vьd pələs mьzvəçəmkəd tьskaʃəmən, kod-
jas (mьzvəçəmjas) ponda artmənь uьzn prorьv-
jas (bezhozajstvennoʃt,) kьz-ʃurə kerəm, təvarən
pədtəm, oborudovaņņə sulədəm, bezopasnoʃt
tehnika jьlьʃ veʃkədjās dinə kutçьʃtəmlun da
s. v., tajə prorьvjastə vozvьv indaləmən; rabo-
çəj snavzeņņə da ətuvja ʃojəm-juəm burmə-
dəmlь otsaʃəmən da s. v.

Sudlən da prokuraturalən mogjasьs siz-zə sьv-
nəʃ, medьm ʃetnь otsəg kolhozjasəs ovməs da or-
ganizacija vokʃaņ jonmədəmlь da hozajstven-
no-političeskəj kampaņņəjas (ņaņzagotovkajas,
vərzagotov kajas da s. v.) uʃpesnəja tьrtəmlь,
zвьlьʃ tьskaʃnь veʃkədvьv da „sujgavьv“ oppor-
tunizmkəd da sьkəd primireņcestvokəd; koʃas-
nь kulaçestvo potvorstvo ʃetəmkəd, antiʃeredņac-
kəj kusinjaskəd (peregivjaskəd), çorьd zadāņņə-
jas nepravilnə puktaləmkəd, neveʃkьda strapuj-
təmjaskəd, poduvtəg raskulaçitəmjaskəd, gəl da
sərkoddem ovməsjas vьlə individualnəj ʃelxo-
nolog ʃujəmkəd, leņinskəj princip torkəmkəd, asvə-
laьʃ kolkozə pьrьʃjaslьʃ skət da pətka mьrdən ətuv
təmkəd, nezakonnəja arestujtəmjaskəd, sovʃəm-
jaskəd, uzalьʃ jəzльʃ embur perjəmjaskəd da s. v.

Сьrьʃ mogjas puktənь sud da prokuratura vьlə
kolhoznəj vuzaʃəm paʃkədəmlь mesajtçьʃ torja-
skəd tьskaʃəm kuza.

Partija da praviteļstvo puktēn̄ una tēzdbšēm da vņimanņē ravočejjaslēš da kolhozņikjaslēš paškēda munan tēvarjasēn da šojan-juan prēduktjasēn snabzeņnesē burmēdēm vblē. Tajē bokšan emēs velgērlēš vermēmjas.

Una murtēd (meroprijatējas) piēš ētik murtēdēn loē, kodi obespečivajtē ravočejjas da kolkozņikjas māterialnēj tēremburlunlēš (blagosostojaņņē) ētērlēšja vbdmēm, em kolhoznēj vuzašēm. Kolhozjasēn vizmu ovmēsa tēvarjas petkēdēm, vajēdēm vblē kar kēvvizē socialištičeskēj promēslēnnoštja tēvarjas šiktjasē voča mēdēdēmēn. No, kara šikta kostēn munan tēvarjas vezlašēm tuj vblēn em una šektēd, kodjasēs narošnē artmēdēn̄ klassēvēj vragjas, ēd najē turēšcēmēn zilēn̄ tajē vbtē kolana murtēd primitēmtē konjēstnē. Maklakjas, marođorjas nazēvitcēn̄ ravočejjas da kolkozņikjas vblēn, kēpēdēn̄ don da vbd nognas padmēdēn̄ kolkozņēj vuzašēm paškēdēm. Pēssēadatēg čorēda nuēdan tuj perekupēikjaslē da maklačitēšjaslē voča, veškēdvēv da „sujgavēv“ oportunistjaslē da vuzašan organizacijajasēn golovočarjaslē panēd, kodjas kolkozņēj vuzašēm kēlēsaē majēg šujēn̄, em justīcija organjaslēn ēti medkolan mogēn.

Justīcija vozēn sulalēš stav tajē gērlēš xozajstvenno-političeskēj mogjastē olēmē pērtīgēn zev vbd otsēg šetē prokuraturalē otsašēš ko-

тыр (группа содействія прокуратуре) равоцэј да колхознэј овсэсественнош.

Otsaşş kotьrjas — proizvodstvo vьln da kolhozjasьn prokuraturalən sijə „şin da peljas“ Najəs kolə vьdlaьn kotьrtнь, stav fabrikьn da zavodьn, vьl straitçaninjasьn, kərttuja da vatuja transport vьln, sovhozjasьn, kolhozjasьn, MTS-ьn da s. v. Prokuratura natəg oz vermь spravitçьnь kovьmьmənja veşkьda, tьrbura da ədzədana ədjasən sijə gьrьş mogjaskəd, kodjas sulaləнь ənjadьrşa kadьn sь vozьn.

Otsaşş kotьrjaslən iznьs sььn, medьm tьskaşнь revoluçionnэј zakonnoş vəsna, şetнь tədməs (şignal) sudlь da prokuraturalь ңezakonnэja vьd loəmtor jьlьş, kusiњas (peregivjas) jьlьş da medьm nalь şetнь otsəg mьz vəçəmjas tujaləm vьlə da s. v.

Nacionalnэј respublikajasьn da oblaştjasьn otsaşş kotьrjastə əniəz-na avu vьdlaьn kotьrtəmaəş. Kьzvьn rajonjasьn najə avuəş-na nəsta, a kodi i em, to izьs nalən kovьmьmənja avu paşkadəma. Kolə vьdlaьn kotьrtнь prokuraturalь otsaşş gruppajas da mobilizujtнь masajasəs revoluçionnэј zakonnoş kuza tьs vьlə.

Nacijajas kostsa ləgaləmkəd tьskaşəm

Zev gьrьş zadaçajas sulaləнь sud vozьn leninskэј nacionalnэј poliťika torkəmjaskəd tьska-

şəm, Ыздырзаваа совинизмкәд да мөставыса национализмкәд твскаşəm.

ВЫльнзык ми сулим-нин, меşа carizm pişkәд-цьлис поткәднь националноста узальş jәзльş әтув-жалунсә да вокаşәмсә. Тажә podjыvşьлис sijән, мыј siz суşана великоросшјас (роç националнош) вәли пунктәмаәş Росшјаьн привилегиованнәј (бур-зык) polozenнәә, а став мукәд националноштјас-зә jәзәдцьльсьнь нетьрвьј pravajasән да vrazdev-нәјјасән наль. Carsкәј правитеlestvo равоçәјјасәс да крештанаәс lokәдлис мукәд националношт-јасә узальş jәз вьлә, медьн еşkә најәс şинмән не адзьнь; вьд ногьş мьрşьлис çорзәднь, рәлтнь nakостьн мунан ләгаләм, Ысәдлис тажә lok-тор вьле. Роç равоçәјәс Ызјәдәннь вәли jеврей вьлә, çuroкәс армјанин вьлә, немецәс латьс вь-лә, узбекәс каракалпак вьлә да с. в.

Мөдşа-нин jона вәјплисьнь, purәдлиснь jевреј-јасәс (антиşemitizm). Jеврејскәј pogromјас loav-лиснь ez соçа. Најәс вәçавлис пәлица carizm веş-кьд ponјас otsәгән — zандармјас да пәлицејскәј-јас otsәгән, кодјас тажә туйпомә воәдçәм куза кьскьвлисьнь тажә çеләә (гәşнеçавлисьнь) uçolov-нәј мьзвәçьşјасәс да мукәд антиovсеestvenнәј elementјасәс. Pogromјас дьрји узальş jеврејјасәс вәли gravитәннь, нәсаләннь, нәјтәннь, vijаләннь.

Та еәм-зә lok вәли oтносеңнәьş „звьльş роç-јас“ да jugьд киза совинистјас воқшаң асьв-вьвса националноштјас динә. Kirgiz-ватракәс да

dekxanin-uzbekas n ajə ez puktəvny jəz pɔd-
di. Najəas ʃeramvɔv leptəmyʃ, jəz vozɔn janə-
dəmyʃ, eʃədəmyʃ, dəzmədəmyʃ da vɔnjəgən
mɔrdaləmyʃ ne tolkə ez mɔzɔvny, a naʃ mə-
darə, ɔsədəny vəli sɔ vɔlə. A kor nacionaljas ta-
eəm polozennə vɔlə spravedlivəj zɔk vəli leptəny,
to najəs pəseadatəg ʃorɔda lantədlɔvlisny. Ətik
taeəm kɔpaləm zɔk dugədigen Katta-Kurganɔn
(ʃər Azija) roʃ vojskaən komandujtɔʃ oficer
jəzədlis stav kar kuzəbɔ prikaz, kən vəli suəma:
„Roʃ saldatlən kus əti pədəsvəbɔ donəzɔk su-
lalə ʃurs sart jur dorɔʃ“ (sovinistjas uzbejasəs
vəli ɔimtəny sartjasən).

Oktəvrɔʃa revolucija puktis pom taeəm uv-
tɔrtəmyʃny. Kapitaliʃtiʃeskəj klassjasəs zugədəma,
paʃvartəma Oktəvrɔʃa revolucijaən. No klassə-
vəj vrag koləjas da najə agentjas voʃtɔv-
vləny-na nəsta zugny munan socialiʃtiʃeskəj
strəitəlstvoəs, piʃkədɔəny proletariatɔ vɔd
nogɔbɔ mesajtɔəny, kəsjəny lovzədnə nacijas
kotsa ləgaləm, məvpaləny pestny vərəko-
ləm uzalɔʃ jəz pəvsɔn koləm nacionalnej,
sovinistkəj ɔeməvutəmtorjə eskəmjəsəs (pred-
rassudokjassə).

Socialiʃtiʃeskəj predprijaťjə vɔlə korsurə
ʃujɔbɔ klassəvəj vrag — kulak da podkulaʃnik —
ɔzjədə roʃ raboʃəjjəsəs aʃʃornia raboʃəjjas
vɔlə (jevrejjas, kitajecjas, aʃvnyvɔsa nacmenjas
vɔlə da s. v.), vizədcə vek pəltny na pɔekɔn

læsavtəm oləm, mædamædkæd eekædçəm da tazikənnas zugn̄ socialistiçeskəj stræitelstvol̄s ætuvja deləsə. Tajə lok, pez uz̄d petkædlə as̄s̄s mištəm çuzəmsə nacmenjas v̄l̄n v̄d noḡs̄s izdevajtçəm̄n: najəəs trubitəm̄n, mort p̄ddi pukt̄təm̄n, kezovtəm̄n, a mukæd d̄rjib̄s vešig i n̄jtəm̄n. Taçəm petkædçəmja- s̄d, k̄z nacijajas kostsa læga oləm, kezovtəm, šinmən vizəd̄n̄ verm̄təmlun, kodjaslən moḡs̄s nacijajas ol̄s̄s ravnopravijə p̄æva k̄rədəm da roç nacijaəs vaz privilegirovannəj položənnəə vostəm, — stav̄s tajə v̄dd̄erzavaa sovinizmlən petkædçəmjas.

„V̄dd̄erzavaa sovinizm, — suə Stal̄in jort, — petkædlə (otrazajtə) voz̄yk̄ p̄raa v̄d̄al̄s̄ roç nacijasa v̄r̄b̄s̄ klassjasl̄s̄ piškædçəm v̄r̄ ver- gəd̄n̄ vostəm privilegijajassə“ i m̄j s̄p̄onda sijə em „med̄v̄d̄ opasnoštən nacionalnəj vor- ros̄n̄“. Sudjasl̄ kolə taçəm v̄dd̄erzavaa so- vinizm m̄tçovtasjastə vuznan̄s̄ bert̄n̄.

„Mestav̄vs̄a nacionalizm v̄dd̄erzavaa sovi- nizm̄s̄ torjalə s̄ən, — suə Stal̄in jort, — m̄j sijə petkædlə (otrazajtə) voz̄yk̄ p̄raə uv̄t̄rtəm nacijajassa v̄r̄b̄s̄ klassjasl̄s̄ nedovol̄stvosə pro- letariat diktatura rezimən da torjədç̄n̄ as na- cionalnəj gosudarstvoə piškædçəm da suvtəd̄n̄ (læšədə̄n̄) sen as̄s̄s klassəvəj v̄d̄aləm“.

Sijən tajə uklon̄d siz-zə „SSSR-sa uzal̄s̄ jəz̄l̄s̄ ætuvjalunsə slabmədə“ i s̄l̄s̄ voça kolə

нунь, siznad, seeam-zə çorьd, leçьd тьs. Та
jьльš pyr kolə tədvьльn kutнь nacrespubl̄ika-
jassa da oblaštuvjassa justičija organjasь, kəni
(nacrespublikajasьn da oblaštjasьn) klassəvəj
vragjas doršaŋ da ətkьmьn zola тьvkьda ele-
mentjas vokšaŋ ььdđerzavaa soviŋizm da mes-
tavьvsa nacionalizm mьtçovtasjasьd pozdьšənь
medša eəkьda.

ььd poličeskəj petkədlanluna ььdđerzavaa
soviŋizm da mestavьvsa nacionalizm jьльš de-
ləjasəs kolə vidlavнь mьdçədlana (pokazačelnəj)
processjasən korənnəj olьšjas pəvsa uzalьš jəz
massa vozьn, da zilнь sьə, medьm eškə taəəm
dələjas kuza ььd mьzdan suəm ez səmьn vura
pəvsest klassəvəj vragən mьz vəçəmjās kuza,
no i med šetis eškə otsəg massajasəs iŋternacio-
nalnəj nog vošpitajtəm vьlə da mobilizujtis
eškə najəs nacijajas kostsa ləgaləməs zikəz ьь-
rədəm kuza тьs vьlə.

Rədsa (rodəvəj) olasnog koļasjaskəd тьskašəm

Jona gьrьšəš mijan verməmjās revolucija
vojasьn vərəkoləm jəzjas kulturnəj front vьльn.
Vazpəraьn medša vərəkoləm nacionalnoštjassa
uzalьš jəz massajas vezšisнь tədtəmmьtəz. Kul-
turnej olanšama kьpəd vokšaŋ najə vəçisнь
jon voškov vozə, tədçəməŋja ььdmisнь. No
səvetskəj stranaьn, torja-ŋin Ašьvvьльn, kod-
surə jəzlən obseestvennəj oləmas əniəz-na nəsta

koľinъ pəľjas kadŝan vuzəm rədsa olasnog koľasjas.

Koľasjas dinə inməň (otnoŝitčəň): vir kiŝtəmən vozəs boŝtem ovьčaj (kun), varanta (as kiən, saməvəlnə skət livə mukəd embur pьsjədəm, medьm zastavitň poťerpevsəjsə vєstьň sijən vəčəm useerb livə vozəs ŝetň, mьntьň dəzmədəmsь, nьləs mьrdən boŝtəm (pьsjədəm), ңevestaəs vestəm kuza mьntьŝəm (kalьm), tьr arьdə votəm nьvkəd gozjaŝəm, kьk gəťrən oləm, una gəťrən oləm da s. v.

Đert, stav tajə rədsa ovьčajjasьd padmədəň asьvvьvsa jəzľŝ kultura vokŝan vozəvьlə vьdməmsə, no torja-ņin jona najə nazmədəň nьv-bavajasľŝ neməvəjsa kavala ulьŝ mьntədčəmsə.

Medŝa jona paŝkaləm rədsa olasnog koľasjasən loəň: kalьm, ңevesta ңəvəm, vestəm, ңevesta pьsjədəm, kьk gəťrən da una gəťrən oləm. Kazakstanьn da Kirgizijaьn medŝa jona paŝkaləma ңevesta vestəm; Vojvьv Kavkazsa vojťr pəvsьn (Inguseťija, Vojvьv-Oŝeťija, Kavardino-Balkarskəj avtonomijaa ovlaŝt) medŝa paŝkaləma—ңevesta pьsjədəm da verəs sajə munň mьrdaləm; Šər Azijaьn da Baskirijaьn — kьk da una gəťrən oləm.

Мьjla-пə Asьvvьvsa jəz olansamsa tajə da mukəd rodəvəjsa koľasjasьd (kəť najə i jona činisň) əniəz-na nəsta romьŝ-roməz abu vьrəmaəŝ?

Əti-kə, sьponda, mьj əniəz-na nəsta vьləny
vajjaslən, manapjaslən kolasjas, pəljasnogsa
oləmə mukəd kutçьsьsjas. Tajə kolasjasьd nalь
vьgodnəjəş. Najə koknədəny pajəjasь massajas
vьlə imitny vermanlun, otsaləny massajasəs
kutny kvzəməny, medьm ispolzujtny najəs as
klassəvəj mogjas vьlə uzalьs jəz inčeresjasь
panьd.

Məd-kə, sь vəsna, mьj Asьvvьvsa okrajinasə
korennəj olьsjas pəvsas medremьd vojtyrjas
çorьdana nəsta kutçьsəny vaz jəz koktujəd mu-
nəməd, çorьd-na napryny privьčkaləny vlaštyəs da
jona-na naprykьny vьzьdalə pəljəsəny ləşədəny pə-
radokjasə nemdumajttəg kutçьsəny.

Koləny kadjas dьrşə vaz oləmlь şələmьs es-
kəny, sijəny nymkodəşəny dorjьsşə da jonmədçə
pop-dakəny, islam, adat da sariat otsəgəny, mьj
ponda tajə lok, pez kolasjasьd vojtyr vezərya-
sьny pərtşəny zakonə.

Adat da sariat artmisny rodəvəj strəj uslovi-
jəjasьny, a əni-zə, vьl obseestvennəj otnosen-
nəjas dьrji, səvetskəj stroj dьrji, najə reakci-
onnəjəş da avu tьrpitanaəş. Najəs pasjьttəg, drə-
vezgi zugədtəg vojtyr massajas dьr-na nəsta
oz mьnyny rodəvəj olasnog kolasjasьs.

No kus administrativnəj murtədjəsəny sijəs
vьrədnь oz poz. Adat olə vərə koləny vojtyrjas
vezəryny, pozjьsə jəz remьdlunьny. Taponda si-
jəs pozə vьrədnь səmьny dьr, lunьs-lunə, zevt-

çəmən, voşpitate[nəj uz nuədəmən da kulaçe-
stvokəd da bajstvokəd nemmiriçitəm tьskaşəmən.

Tajə vokşaŋ unator-ŋin vəçəma. Auljasьn da
kislakjasьn voštəma nьvaba klubjas, gərd pe-
ləsjas da jurtjas, oləmə pərtşə ьзд voşpitate[nəj
uz. Asьvvьvsa nьvabajas kьzьs neməvəjša
ravstvoəş da jigansajьn najaəs vizəimьş (zatvor-
niçestvoəş) tьvura mьntədçan tuj vьlnəş-ŋin.
Najə pərtçaləнь asььньs çadrajassə da parand-
zajassə daj zvojьka munəнь vozlan kulturnəj
kьpaləm-paşkaləm tuj kuza. No tajə tuj vьln
nəsta una-na em şəkьd, jona krutəjinjas-na,
kodjasəs venəm, verməm vьlə kovmas ьзд
otsəg-na nəsta. Asьvvьvsa anjasəs tьrvьjəna da
pomьş-poməz mezdəm mogьn tajə otsəgtə ət-
rьşsa pьr şetəнь partija da pravitelstvo, a siz-
zə-i mestavьvsa organizacijajas, sь ьdьn eəe i
proletarskəj sud. Sud nuə licezlytəg tьs rodə-
vəj koləsjaskəd, kodjas əni, səvetskəj zakon
şerti, ьddьşəнь ugolovnəj mьzvəçəmjas pьddi.
Kьk gətrən da una gətrən oləm ugolovnəj
zakonçukər şerti nakazitçьşə mьrdəna uzən əti
voəz livə strapən şurs sajtez; kalьm mьntəm
da kalьm voštəm nakazьvajtçьşə vəla mьrdə-
mən da mьrdən uzədəmən strokən əti voəz da
kalьm mьntəm-(voštəm) mьnda (ьzdta) strapən.
Nьvabaəs verəs sajə munьь mьrdaləm da ar-
ьdə votəmjaskəd gozjaşəm nakazьvajtçьşəнь
nəsta çorьda—kьk vo dьra vəla mьrdəmənen.

Sudebnəj polnomočijəjas — adat da sariat kuza mьzdansuəm petkədəm asaləmla (as kiə voštəmla), səvetskəj prava poduvpanas vuzəmla kьknanladorlьš zavišimošt ispolzujtəmən, mьzajaslь loə nunь əti voəz mьrdəna uz nakazaŋŋə livə mьntьnь strap əti šurs sajtəz.

Justicija organjasən rodəvej olasnog koləjaslь voča nuədan tьslən usrexьs zavišitə sьbьs, paškьda-ə nuədšə ta dьrji massəvəj vošpitatel'nəj uz nacionalkajas pəvsьn. Bьd taəəm dələ kolə vidlavnь mьtčədlana processən massəvəja pьvババjas učastvujtig dьrji, a mьzdan suəməs kolə vura jugdədнь, paškьda da gəgərvoana vištavlьnь.

Rodəvəj olasnog koləjas oblaštьn mьz vəčəmjas petkədčənь erdvьlə zev šəkьda, i sьponda padmədčə paškьda nuan najəlь voča tьs.

Koršurə i ačьs našelennəbьs as pəmьdlunnas pьvьd šələmən najə vьlə vizədə da sajədə najəəs justicija organjasьs. Taponda bьd rajprokuror da narodnəj sud verdə kolə ləšədnь vozməscьs aššornia pьvババjasьs zumьd obseestvennəj aktiv, kodi eškə med tajə mьzvəčəmjasə erd vьlə petkədlis da na jьlьš justicija organjaslь juərtlis.

Proletarskəj sudlən vošpitatel'nəj tədčanlunьs

Lenin jort indьvlis, mьj səvetskej sud em abu kus klassəvəj vragjasəs lamədan əruzjə,

no i massajasēs disciplina kutnъ velēdan organ. Συνοχή, signad, sulalēnъ vъd mogjas uzalъs jēz sredalъs satlaъsъs elementjas vълē oveestvenno-vošpitateļnēj imitaslun ņetan vokņan. Proletarskēj sudlēn vošpitateļnēj tēdčanlunъs torja-nin vъdamme nacrespublikajasъn da ovlāštjasъn, kēn kulturnēj olānņam vokņan vērē kolēmъs, kolān kadjassa olēmlēn naņledstvo, jona-na ņimme sъvъtčana da kēn korjasē-kē oveestvennēj pēradokēs torkēnъ kodņurē uzalъs jēz piъs asvezērttēmlun, pemydlun da tēdtēmlun kuzaъs. Vošpitateļnēj mogēs sud zvълmēdē unā nogēn. Naprimer, oveestvenno-političeskēj da hozajstvennēj intēresa dēlējasēs (soviņizm da mestavъvsa nacionalizm jълъs dēlējas, rodēvēj olasnog kolāsjas jълъs, naroņnē kuļiganitēm jълъs dēlējas da hozpolitkampanņejas nuēm kēd jitčan dēlējas da s. v.) mъtčov-tēdana pēradokēn vidlalēmēn veņkьda predprijatijējas vълъn, kolkozъn, ņiktъn. Таēem processjasъd pъzъk nuēdņēnъ uzalъs jēz vъd massajas vozъn, kēn korjasē-kē učastvujtēnъ prokuror da oveestvennēj mъz dъs. Dēlē vidlalēm ņuņa kvъzig, vъd seni pukalъs vezēras voņtē loklunņē da poztēmlunņē sijē libē tajē vēčēmtorlъs, divitē jortēs, kuļitē sълъs olassamsē, vēčē kolana vъvodjas aslъs. Dēlē vidlalēm vērēn nuēdņъņē ņornitēm hozajstvenno-političeskēj voprosjas kuza, sēvetskēj zakonjasēn tēdmēdēm kuza da s. v.

Stav tajə murtədjasəb, tədəmbəb, kutənb ьзбд
vošpitateľnəj tədčanlun daj mobilizujtənb massa-
jasəs revolucionnəj zakonnošt vəsna tьb vьlə.

Určitəb prava vuzьbšaskəd tьskašəmbn sud
dejstvujtə oz səmbn repreššivnəj murtədjasəb.
Siz, naprimer, sud uzalbš jəz pəvssa ətkьmbn
vezərttəb elementjasəs suditigəb, kodjas mьzsa
vəčəmaəš as pemydlun da tədtəmlun vəsna,
vermə koltčьnb secəb murtədjas primitəb ke-
zьb, kьz vozə kezlə vidčišəb (preduprezdenə),
ovseestvənnəj divitəb, uslovnəj nakazaŋŋə da
s. v., kodjasəb zilə imitnb na vьlə vəjprədan
vьnəb, mьršə najəs perevošpitajtnb, velədnb
ovnb socialištičeskəj zakonjas šerti da uz dis-
ciplina kutnb.

Paškьda zev. narodnəj sudjasəb primenajtčə
veškədan murtəd pьdđi, pukədaninjasьb viztəg
mьrden uzədəb. Mьrdəna uz šetčьšə srokəb,
əti lunšəŋ əti voəz. Mьrdəna uz otvьvajtəb
pəradok určitčə prigovorəb; uzədnb pozə libə
vəz uzalaninьb, libə ətuvja pəradok šerti torja
organ — mьrdəna uz vjuro indəd kuza.

Ispraviteľnəj uzədan učrezdenəjasьb pukədəb
siz-zə jitčə əvjazitəna uzəb, kodi em uzalbš jəz
pišš satlašš elementjasəs perevošpitajtəb
vьlə poduləb da najəs socialištičeskəj ovseestvo-
uslovijəjasə medša vernəja pьrtəb sredst-
voəb.

Socializm — vragjasəs lamədəm

Ətik pələs klassəvəj vozzaşan formaən loənp — bənditizm, guşaşəm, kuliganitəm da kulbş klass koləşjasən mukəd taəəm mız vəçəmjas. Taəəm jəz vylə, — zulikjas, kuliganjas da uzavtəg daş vylən olbşjas vylə sudjasən voşpitətlənəj imitəslunbş avu. Najə mesajtənp socialiştiçeskəj strəitelstvoly, bəd nogbş vreditənp mijanbş; mijan partijalbş da pravitelstvolyş murtəd primitəmjassə torkalənp, zugənp, orədənp.

„Nekueəm pəseada tajə vojtyr vragjasly, socializm vragjasly, uzalyş jəz vragjasly. Medvərja lolbstəməz vojna ozbrjasly da nalbş kuras-karasjassə qulbşjasly (prixlevatəljjasly), burzuaznəj intəlligentjasly, vojna zulikjasly, uzavtəg olbşjasly da kuliganjasly. Etijəjas i sijəjas, vozzajas i vərjajas — rədiməj vokjas, kapitalizm çəladjas, barskəj da burzuaznəj obseestvo pijanjas“.

„Ozbrjas da zulikjas — sijə gug da van ətik medallən, sijə kapitalizmən bədtəm daş vylən şojbşjaslən kbk medglavnəj razrad, sijə socializmlən glavnəj vragjas, tajə vragjasəs kolə voştnbş stav olbşjas torja nadzor ulə, nakəd kolə raspravləjtçənp socialiştiçeskəj obseesvo praviləjas da zakonjas jemjyv bzdta vyləz torkəmbş pəseadatəg. Ta kuza bəd pələs slablun, bədsama satlaşəmjas, nerly

šetçəmjas vəlî eşkə socializm vozьn vьvti
ьздь мьз вəçəmən“. (Lenin XXII t., 164 list-
bok).

Tajə deklaşširovannəj elementjas, tajə pьdə-
səz vəjəm vaz klassjas kolasjas mesajtənь so-
ciališticeskəj strəitelstvoь, najə mьrşənь zugnь
mijanlьš iznьməs ьd strəitelstvo uçastokьn.

Đert, tajə zugədəm-paşvartəm kulaçestvo piьš
da rəzəritəm karvьvsa burzuazija pəv्सьš dekla-
širovannəj elementjaslь nekueəm pəseada oz
vermь lonь. Mijan sudjasnьmlь kolə najəs pəš-
eadatəg çorьda lamədnь.

Obseestvennəj sudjas

Мьза uzalьš jəzəs voşpitajtəm vokşən ьздь
tədçənlun kutənь taeəm obseestvennəj organi-
zacijajas, kьz proizvodstvenno-təvariseeskəj sud-
jas predprijaťijəjas vьln, təvariseeskəj sudjas
kolhozjasьn da šiktsa obseestvennəj sudjas. Na-
lən petkədlanlunьs uzalьš jəz sreda piьš, vərə
koləm sləjjasəs perevoşpitajtəm dələbn torja-
nп ьздь nacrespublikajasьn da oblastjasьn, kən-
jasьn ənəz-na tьrvьjəna avu ьvədəma rodəvəj
olasnog varvaskəj kolasjasəs, kənjəsьn ьздь-
na zev vlašтьs pəljəs kəktujəd munəmlən, kən-
jasьn jona-na ьздalə nəsta pemydlun, tədtəm-
lun da kulturatəmlun, kodjas jona zev padmə-
dənь vьl sociališticeskəj olansam ləşədəməs.

Kənşurə i əni-na nəsta adzylan şemja piьn

пывавааэс ивтыртэм да ичэтэ сийэс пуктэм, вэрэ колэм элементјас вокшаң. Социника овльвлэнь и таеэм слұцајјас, например, Киргизстаньн, Мордовскэј овлаштын, Чувасскэј АССР да мукэд националнэј рајонјасын, мьј верэс оз леz гэтэ-рэс боштынь овсеественнэј из вердэ, оз льддыс ськэд, льдэ оз пукты горта да овсеественнэј делэјасын, партитэ, јанэдэ сийэс да с. в.

Вэрэ колэм ашорниа пэвсса пываважасэс тырвьјэна да ромэз меzdэм куза тьскашэмын овсеественнэј судјаслэн петкэдланлуныс вьвти ьзд. Нывавааэс јорт тужэ пуктытэмыс, овсеественнэј из нунь элэднь боштылэмјасыс, велэдчынь аңјасэс лэзтэмыс, элэдэмыс колэ најээс сетнь овсеественнэј судэ да возмэстчана иза-льс јэз овсеественнэј мэвпјас вьнјэгэп вьрэднь ваз визэдласјассэ пывава вьлэ, кьз эткодтэм дрэваа котыр слэн вьлэ пыр кезлэ.

Эни, кор ашорниа пываважасэс кьскэнь про-изводствојас вьлэ, предпrijатіјэјасын да колкоз-јасын овсеественнэј судјасэн нуан тьслэн тэд-чанлуныс јона ьзdamмэ дај боштэ ьзд овсеест-венно-політичэскэј везэртас. Паşkьда из места-сетчэ овсеественнэј судјасль и оланінјас да эт-ласа пэлзуйтчан мөстajas (льддысан керкајас, клубјас, гэрд пелэсјас да с. в.) дурка визэмкэд тьскашэмын, ликбез школajasэ ветльтэмкэд, вина јуэмкэд, куліганјаскэд, националізм мьтчэвта-јаскэд (пројавлэңнэјјаскэд) да ваз оласногса

mukəd pələs kolaskəd t̄skaşəm̄n, kodjas pad-
mədə̄n̄ nacionalnə̄j rajonjas̄n̄ kultura vokşan
revoluçija munəm̄əs.

No ovseestvennə̄j sudjaslən̄ mogjas̄s̄ avu
səm̄n̄ v̄l̄ olasnog vəsna t̄skaşəm̄n̄.

Leñin jort sulis, m̄j̄ socializ̄m̄n̄ uşpex̄s̄
oz verm̄ l̄on̄ socialiştiçeskə̄j straītel̄stvōn̄
millionnə̄j uzal̄ş̄ jəz̄ massa proletarskə̄j vezəra
disciplinirovannoşt̄təḡ da asvəçəmluntəḡ (samo-
dejātelnoşt̄təḡ). S̄p̄onda sījə̄ nēət̄ç̄d̄ ind̄v̄lis,
m̄j̄ zikəz̄ kolə̄ k̄p̄əd̄n̄-paş̄kəd̄n̄ da jonməd̄n̄
uzal̄ş̄ jəz̄ kostsa jortşamā disciplina da k̄p̄əd̄n̄
nal̄ş̄ v̄l̄ socialiştiçeskə̄j iz vəsna udarniçestvo
da socialiştiçeskə̄j ordj̄ş̄əm̄ kuza çor̄d̄ proiz-
vodstvennə̄j disciplina kuza t̄skaşəm̄n̄ samo-
dejātelnoşt̄sə̄ massəvə̄j voşpitātel̄nə̄j iz nuəm̄ən̄
da vərə̄ koləm̄ sləjjas̄ v̄lə̄ vozməst̄ç̄ş̄ vezəra
raboçəjjasən̄ təvariseeskə̄j imitəm̄ən̄. Predprijā-
tijə̄jas̄ da kolhozjas̄ v̄v̄sa təvariseeskə̄j sudjas-
lən̄ ə̄tī poduvpanasā mogən̄ loə̄ proizvodstvo
v̄l̄n̄ da kolhoz̄n̄ v̄l̄ socialiştiçeskə̄j iz
ləşədəm̄ vəsna t̄skaşəm̄, çor̄d̄ proizvodst-
vennə̄j disciplina ləşədəm̄ pondā koşaşəm̄;
proguljaskəd, iz v̄lə̄ pettəmkəd, vina juəmkəd,
kuļiganitəmkəd, loka, dəzərittəḡ da lotəm̄ən̄
predprijātijə̄v̄v̄sa da kolkozsā embur (stanokjas,
masinajas, instrumentjas, vizmu ovməssā kəluj)
vəd̄itəmkəd̄ t̄skaşəm̄; iz kaçestvō k̄p̄ədəm̄
vəsna da brak̄ v̄rədəm̄ pondā t̄s; ətk̄m̄n̄

içæt vezæra elementjaskæd, kodjas mesajtəny
nuny socordjəşəm da udarničestvo, səjtəşjaskæd,
rvaçjaskæd da socialiştiçeskəj proizvodstvo mu-
kæd nogən torkəşjaskæd koşaşəm. Taeəm pet-
kædçəmjaskæd təkəşəmnyas təvariseeskəj sudjas
otsaləny tərtny promfinplan da kolkozjasəs jon-
m ədny organizacionno-xozajstvennəj vokşan.
Naprimær, Rider zavodny (Kazakstanyn) mesta-
vəvsa partijnəj da profsojuznəj organizacijajas
nyruədəm ulny təvariseeskəj sud şetis zev
byd otsəg proguljas, brak da proizvodstvo-
vəvsa mukæd nepoladkajas vyrədəmlə, myjəş
burladorşan inmis i promfinplan tərtem kuza.

Gyrəş xozajstvenno-politiçeskəj mogjas puk-
təşəny i şiktsa obseestvennəj sudjas vylə, kod-
jaslən mognyš şetny otsəg xozajstvenno-poli-
tiçeskəj kampanņəjas şiktjasyň uspesnəja tər-
təmlə ətka oyməs vylny oləş uzaləşjasləş deləjas
vidlaləməny, kodjas avu vėpolnitəmaəş asvylə
voštəm kəşjəşəmnyasə (objazatəlstvojasə) nə-
zagotovkajas kuza, jəv, kolk şetəm kuza da
s. v. Şiktsa uzaləş jəz vozny taəəm deləjastə
vidlaləmydlən petkədlanlunys vėvti byd najaəs
voşpitajtəm vokşan. Şiktsa obseestvennəj sudjas
eməş siz-zə jon əruzjəən şiktyn vyl olasnog
ləşədəm kuza təşny da vərə koləm sləjjasəs
socializm nogən perevoşpitajtəm kuza nuədən
koşny.

Tajə obseestvennəj massəvəj organizacijajas-

læn vermanlunjasъs jona въздѣш. Kolѣ сѣмьмъ
nacrespublikajasъn da oblastjasъn naen nuam
uzsѣ aktivizirujtnъ mestavъsva partijnѣj da
profsojuznѣj organizacijajas, ŝelsѣvetjas da na-
rodnѣj sudjas vokŝanъ vьdlunja konkretnѣj jur-
nuѣdѣmѣn, ŝiŝtematičeskѣja kontrolirujtѣmѣn,
instruktirujtѣmѣn da pyr otsѣg ŝetѣmѣn.

Вѣркьв

Sѣvetskѣj sud, kodi proletarskѣj diktatura
organjas ŝiŝtemaъn em vьvti kolana zvenoѣn,
sulalѣ vьrѣdan klassjas kolasjaskѣd tьskaŝѣmъn
vozza pozicijajas vьlъn, — revolucionnѣj zakon-
noŝt vizan iz vьlъn.

Proletarskѣj sudlѣn tѣdčanlunъs vьvti vьzъda
vьdmѣ, torja-nin ѣnjadyrŝa kadъn, socialiŝtičes-
kѣj strojka ѣtkъmъn učastokjasъn klassѣvѣj tьs
vek joŝman uslovijѣjas dьrji, kor takѣd jitčѣmѣn
jurjasnъsѣ kьpѣdѣnъ opporituŝtičeskѣj da kontr-
revolucionnѣj elementjas, kodjas vizѣdčѣnъ pro-
letarskѣj gosudarstvoѣs zevmѣdnъ. Stavъs tajѣ
ѣktѣ mijanѣs nѣsta jonъzъka vьrmѣdnъ prole-
tarskѣj diktatura organjasѣs, napijъn i narodnѣj
sudѣs ѣѣ, nѣsta jonъzъka mobilizujtnъ massa-
jasѣs revolucionnѣj zakonnoŝt kuza nuѣdan tьs
vьlѣ da čopъda najѣѣs ѣktѣ kotьrtčѣnъ leŝin-
skѣj kommuniŝtičeskѣj partija gѣgѣr, kodi vajѣdѣ
stranaѣs vermѣmŝanъ vermѣmѣ. Siѣj jurnuѣdѣm
ulъn sѣvetskѣj sojuzsa rabočѣj klass da uzalъŝ.

жәз оләмә пәртиснѣ пєрвојја рјатїлеткаәс нол
воә, пәртиснѣ вәгә коләм визмуовмәса Россї-
јаәс возьмуньш industrialno-agrarnәј stranaә,
кән визму вәдитәм узаләм мунә сеәәм па-
кьда, кьз некәни miras оз мун, шүјиснѣ soci-
ализм podulә çorьd fundament, jonmәdisнѣ сә-
vetskәј sojuzльš ovoronosposobnoštә, вьрәdisнѣ
bezrabočica, ovespeçitиснѣ uzальš жәзль mačerial-
нәј da кулturnәј vokjassәң тьвura оләмлѣ әт-
твьсја рьр sodәм da petkәdisнѣ vaz пәрајасә
увьртәм војтвьрсәс социализм nogsa кьпалан-
пәшалан пәшкьд мirtuj вьлә, экономика da
култура vokjassәң кьрәдçан тuj вьлә.

Мәд рјатїлетка kezлә пасјәма Сәвetskәј Со-
јуз, торјән, nacrespublikajas da oblaštjas, soci-
ализм nogән кьрәдәм-пәшкәдәмьн пәста-на
гьрьшзьк planjas.

Partijalән XVII konferencija pasjis, мьј „naci-
onalнәј respublikajasьн da oblaštjasьн мәд рјатї-
летка kadkolastьн socialističeskәј ovmәs әдјән
вьdmәм шetә uslovijә вьрәdnь nacionalnoštjas-
льš экономика da култура vokjassәң вәгә ко-
ләмсә, kәdәs najә našledujtisнѣ carskәј kolo-
nialнәј рәзимшәң“. Nacrespublikajassa da oblašt-
uvjassa uzальš жәз millionнәј massajas leninskәј
kommunističeskәј partija тujdәдәм ульн вьзд
шәләмән, povtәma рьрәнѣ мәд рјатїлетка kad-
kolastә, „kapitalističeskәј elementjasәs da klass-
jasәs зоннас воштәмән помәз da тьвura

вѣрѣдан кадколастѣ, классѣвѣј торјаланлунјас да нарѣитѣм џузтѣѣ помкајас зикѣз вѣрѣдан кадѣ“ да „став странаса узалѣѣ јѣзѣс классјастѣм социалиѣтиѣскѣј овѣество вѣзѣра да активнѣј стрѣитѣѣјасѣ пѣртан кадколастѣ“.

Инд. № 4401

JURINDALBS

	Листовок
Сар кавѣр ѣльпѣлѣм	3
Междѣдѣѣм	10
Кѣз лѣѣѣдѣис пролѣтарскѣј националнѣј суд	17
Мѣј сѣјѣ лѣѣ судѣс да кѣз сѣјѣс артмѣдѣма	19
Суд да револѣционнѣј законноѣт	23
Социалиѣтиѣскѣј стрѣитѣствѣен судлѣн роѣс	28
Нацијасјас кѣтса лѣгалѣмкѣд тѣскаѣѣм	31
Рѣдса (родѣвѣј) оласног коласјаскѣд тѣскаѣѣм	35
Пролѣтарскѣј судлѣн вѣспитѣлѣнѣј тѣдѣанлунѣс	39
Социализм — вѣрајасѣс ѣамѣдѣм	42
Овѣественнѣј судјас	43
Вѣркѣв	47

VI квартал 1933 г. № 51 С — 4. Сдано в производство 14/V. Подписано к печати 20/X. Редактор Попвасев И. Техн. редактор С. Завьялов, 1¹/₂ п. л. 62 × 94¹/₃₂. В 1 п. л. 41.160 знаков. Уполн. Главлита В-52.867. Тираж 2.200. Заказ № 551.

17-я ф-ка нац. книги ОГИЗа РСФСР треста „Полиграфкнига“ Москва, Шлюзовая набережная, 10.

Допьс
Цена18 уг.
коп.

89 352 / -240

П. Володарский

**Национальная
политика и суд**

Перевод на коми-зырянский язык

Брошюра Володарского рас-
считана на читателя-массовика и
ставит своей задачей ознаком-
ление с основами национальной
политики советской власти и про-
летарского суда.

Склад издания:

магазины и отделения Книгообъединения
ОГИЗа и коопкниги.

Любую книгу

на национальных языках высылает на-
ложенным платежом (без задатка) Дом
интернациональной книги: Москва, ул.
Горького, 51

государственное издательство
советское законодательство

Москва, Красная пл., зд. ЦИК СССР, пом. 28

